

Teater och moralisk upprustning.

Teaterdebatten har de senaste årtiondena av och till koncentrerat sig ganska häftigt kring problemet om scenens konst bör bära fram ett budskap eller icke. Debatten rasar onekligen särskilt ivrigt just nu — men tyvärr är den lika ofruktbar som den alltid varit. Den ena sidans argument att budskap och propaganda för det mesta betyder dålig teater är nämligen lika riktigt som den andra sidans påpekande att all stor konst måste bäras av ett »budskap», en vilja att säga någonting, vad det sedan vara månade som konstnären vill säga.

I en eller annan form måste ju teatern — liksom all annan konst — handla om människors förhållanden och deras upplevelser. Den måste alltid rikta sig från människa till människa — ty mitt i det skenbara kollektivet på scenen och det skenbara kollektivet i salongen, är teatern en individuell upplevelse av individuella uttryck. Redan i detta teaterns direkta överförande av en övertygelse från en individ till en annan, ligger en stark propagandamöj-

lighet — starkare blir den emellertid genom att individen i salongen endast är en bland många individer: hans egna intryck förstärkes (eller i olyckliga fall försvagas) genom de övriga individernas reaktioner, vilka han icke kan undgå att påverkas av.

Det är därför ganska naturligt att en rörelse som Moralisk upprustning valt teatern som ett av sina främsta uttrycksmedel. Moralisk upprustning är emellertid också fullt medveten om att det under inga förhållanden går an att presentera dålig teater om det skall vara effektiv propaganda. Den norska föreställning på engelsmannen Peter Howards skådespel De verkliga nyheter, som i går hade premiär i Stenhammarsalen och till och med fredag gratis skall spelas där varje kväll, är följaktligen en utomordentligt skickligt genomförd föreställning, där man icke minst ägnat stor uppmärksamhet åt kravet på att teater också skall vara underhållning. »Artisterna» — det är idel frivilliga krafter man gör bekantskap med — har dessutom totalt lyckats spränga gränsen mellan teaterns amatörer och

professionella: vad de icke nar av yrkesskådespelarens tekniska kunnande, ersätter de genom livserfarenheter som de vunnit i situationer liknande dem pjäsen bjuder.

Det är med andra ord en perfekt realistisk teater, de spelar — och när de skall framföra sitt budskap, har de ju genom sin egen övertygelse också fått frimodigheten och modet att lyfta rösterna över vardagstonens nivå, att stiga fram ur miljön och vara ensamma på scenen. De har också gjort en utomordentligt noggrann instudering av sina roller — det kunde man särskilt konstatera vid en slutet extraföreställning som de gav strax före pjäsens officiella Sverige-premiär på annandagens kväll och där de visade sig skickligt behärska Stenhammarsalens diminutiva scenutrymme.

Man kan väl gissa, att ett ytterligare skäl för Moralisk upprustning att gå teaterns väg i sin propaganda för förändrade människoliv varit, att rörelsen har tillgång till en dramatiker som engelsmannen Peter Howard. Hans uppgift att i form av teaterpjäser lägga fram Moralisk upprustnings ärende kan icke ha varit särskilt svår — all dramatik handlar ju om individens seger eller nederlag inför medmänniskors och händelser pressande tryck. Den enskilda individens ansvar och omöjligheten för honom att undandraga sig det, är just det som Moralisk upprustning vill göra människorna medvetna om — det är det beredande av jorden som fordras innan man kan så fröet. Howards väg har alltså varit klar: det är individens seger han skall skildra.

I De verkliga nyheter har han förlagt sitt drama till en tidningsredaktion och konflikten i pjäsen gäller en ung man vilken tidningsledningen vill pressa att skriva en artikel som

den unge mannen finner oedderlig.

Lustigt nog har den ryske stalinpristagaren Konstantin Simonov i ett drama, som han kallade Den ryska frågan, behandlat precis samma ämne fast givetvis sett ur de ryska synpunkterna. Man vet icke vad Peter Howard kan ha haft för erfarenheter av sin tidigare verksamhet som ledarskribent i Bea-

verbrook-pressen i England — och ännu mindre vet man vad Konstantin Simonov kan ha haft för erfarenheter i Ryssland — men för svenska ögon verkar problemet ytterligt konstruerat: några nämnvärda svårigheter för en journalist att räd- da sin själ kan icke sägas förekomma. (Till läsarnas upplysning må tilläggas att journalisternas kontrakt sedan många tiotal år tillbaka genom en praktiskt taget aldrig brukad paragraf skyddar journalisterna för sådana fall — och det skall väl också påpekas att det icke heller finns några teaterrecensenter, vilka likt den i pjäsen blott ser fem minuter av de föreställningar, han skall skriva om!)

Någon stor dramatiker är Howard icke — han målar med alltför bjärta kontraster och de psykologiska betingelserna för omvändelsen ger han ett alltför litet utrymme. Men jämfört med Simonov i det nämnda ryska skådespelet är han nog den skickligare och spanner över en bredare sektor av mänskligt liv. Sedan han mycket klichéartat och verklighetsfrämmande skildrat tidningsredaktionens liv, kommer han nämligen över till en fas i människornas utveckling som han tydligen känner utan och innan och kan berätta väl om. Det är det ögonblick då människorna får den första stöten till ökat ansvarsmedvetande.

Den unge man, som spelar huvudrollen, är knappast vuxen det ögonblicket men rollen erbjuder honom heller icke någon som helst hjälp. Det är hans ungdom och renhet som skall ge de övriga impulsen och han är onekligen ädel intill det otroligas gräns — men i övrigt hånder det ingenting med rollen; den är konstant. Så mycket bättre är då den långa, magre, kraftige norрман, som spelar redaktionssekreterare och som gestaltar sin roll rent glänsande. Han ger i omvändelsens ögonblick ett plötsligt intryck av lössläppt naturkraft medan dramats »utrikesminister» lyckas skapa illusion av en människa som stiger ut ur en tillvaro och in i en annan. Sådant hör till den dramatiska teknikens klassiska »hjärteögonblick» ur vilka den stora, befriande glädjen alltid växer upp. Den glädjen spelas fram med kraft i De verkliga nyheter. Alldeles bortsett från det ideologiska innehållet är De verkliga nyheter därför också ett intressant teaterstudium där dramatikers mest ursprungliga element utgör de lätt urskiljbara trådarna i väven.

Pem.